

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 168 (9851) 1975 чылдың июль 19, суббота 1925 чылдан чыгарылатынган Өртүз 2 көд.

МАЛ ЧЕМИНИҢ БЕЛЕТКЕЛИН — ШАЛЫПЧЫ ТЕМП-БИЛЕ

М. К. МЕНДУМЕ, Тыва АССР-нің Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы

Белеткээрн дика оожум чоруп турар. Райүүскомнарның, көдөз ажил-агый органдарының чамдык ууртукчулары күш-ажыл кылып ишээр чурттагыч кочу-ну мал чеминиң белеткелгиче мобилизацияларын көңүл оожуу чоруду турар. Бо чорук план-ның оонаалдарын күдүсдериниң шактыктап, белдик шынарлар мал чемиң белеткелгичин эң эки үезин эрттирип турар. Союздарының 32 муң ажилчыларын алган болгаш алаан-хазы-чылардан мал чеминиң белеткелгиче чүтө 800 кижини чоруткан. Чижээ, Бай-Тайга, Мөңгү-Тайга, Барыш-Хемчиң, Овур ишкээ чамдык районнарда июльдуң ортан үезинге чедир-ле мал чеминиң белеткелгиче кирбөөн болуп турар. Чөөн-Хемчик району 15 муң тонна сизен белеткээр планын тургаш чүтө 126 тоннаны, Кызыл районуң ажил-агыйлары 8,2 муң тоннаны чүтө 218 тоннаны белеткээр.

Бо районнарда кижини күжүн болгаш техниканы сизен белеткелгиче багыт мобилизация. Чижээ, Кызыл районда шыналарже чүтө 38 кижини, оң иштинде хол-биле сизен кезиле-ликче 28 кижини сизен. Эске-лаа районнарда иштин байдалдар бар. Тыва республикада оң иштинде 4000 ажит сизен калымы бар турбулук, районнарже 2900-гү чоруткан. Колхозтарын болгаш совхозтарын дика хөй ууртукчулары машина-биле белеткелгиче шактыктап ортууларга, землер болгаш хөдөө кыдыларынга, арга-арыг иштинге, оруктар кылдарына сизиниң хол-биле белеткелгиче керсе-ке айбын турар. Мындай жорук-биле эртекин бошас. Хорайлардан, ажилчы суурлардан, колхозтар болгаш совхозтар төптөринде кижилерин сизен белеткелгиче мобилизация чорудары эрежок чүтүлү.

Мал чеминиң күрүлөрүн көндүрүлгиче будук-бүрү чемиң белеткээрн уулг ажурдузалаң. Иштинде-лаа республикада оң иштинде багыт чоруду турар. 15000 тоннаны белеткээр планын тургаш, июль 15-ке чедир чүтө 2000 тоннаны белеткээр, а дика хөй районнарда ол ажилды чоруп кезилеге камбартай турар. Республиканың Көдөз ажил-агый министрствоу, көдөз ажил-агый органдары халды, терек, хаак, тал, шарлаң, а ол ишкээ иле буртукч чынар бундук-бурдулерин суг камгаланың оонаалдарына ирак кезилгелерге белеткелгиче оңа кичиңгелгичи салыр керек. Барыны талдык районнарды дика хөй будук-бүрү чемиң Улуг-Хемчиң Шыгаан-Арыг хоорай, Чаа-Хал суур чогулуда ортууларгадан белеткелгиче ол болур. Ол талдык-биле дика хөй болулар аргалар Току, Каа-Хем, Биң-Хем, Улуг-Хем болгаш эске-лаа районнар бар. Республиканың иштинде-лаа будук-бүрү чемиң байдалы талдык кезилгелерде 2—2,5 каттап хөй кылдар белеткелгиче эрежок чүтүлү. Ол дээрже хоорай, калың ажил-агыйларын хуурауу хөдөө-дир.

Келир кижини малды күрүшкээлде талдык республикада 139 муң тонна сизини, 397,5 муң тонна сизини, 17 муң тонна сенажы, 5,860 тонна витаминни сизини, 2,330 тонна витаминни сизен далга-ны, а чамдыктары чактык кой киргана мичиди. Ина ажилдай турар кижини көвөй эвес. Кыргыла пунктузунуң эрежкелгичи Сергей Дмитриевич Рыженкоктан сонунгар айтырдым:

— Пунктуда электрлик жеже машина барды.

— Шунту 103 машина дерни тургускап чүтө— деп, ол хариыламы. Иштинде-лаа ам 70 хөй машина артык.

— А артыктары кайдал?

— Оларны алаа турарга оор апаар боорга, азыргаш, скелетта шыгаан чок бис.

— Ам 70 машина бүрүнү-биле ажилдаа турар ийнеан?

— Чок, хүнде эки-ле дээрже 35—40 машина ажилдаа-дыр.

— Чүте четче ажилдаагы турарлы?

— Чүте дээрже хөй кыргыч кижилер чок-тур. Кыргыл турар кижилер беини холдууна амыктар. Олар хөй кыргыч-рынга чаа өөсөйүн турар, кыргычтарын шынарлы багыт боорду.

Пунктуда ажилды канчаар организастаан бо чугулаан-ды илден шыкарды. Бар электрлик машиналарын кезинде хөй алаа турар. Ажилды организастаан багыт, Кыргыларын кичи канчаар чоруп турарын, оң шынарны директор И. Гончарюк-лаа, кол зоотехник И. Бухина-лаа сонунгар көрбөөн. Кыргыз каан хоайлары көөрге, лүтү ууртукчулар кыргыч кестиген, дески эвес. Чамдык хоайлары оектеринде, бажмыл дүктөп хөдөө чорудулар.

Пунктуда турган зоотехник Афанасий Газрилович Казан-

ны, 30 муң тоннадан эвээр эвес чымыргышы, 15 муң тонна будук-бүрү чемиңин болгаш дика хөй саваның белеткелгиче амыр апаар. Соругта улуг. Иштинде чүтө културлук тарымал сизиниң кезер бүгү сизиниң шынарларын бүрүн кезип амыр эвес, харын бола шагар-ошту, ага-калганы болгаш эске-лаа оң-сизиниң кезип, синаопал амыр керек. Чамдык эске-биле амыр, малаң-ке бооп болуп бүгү оң-сизиниң ажаан амыр чүтүлү.

Ол чүтүлө уулг соругтаны дүүрүн шактылаар талдык, хоорайларын болгаш суурларын ажилчы чоңарын мал чемиң белеткелгиче чүтө дика шынарлы хөдөө эвес, харын бола шагар-ошту, ага-калганы болгаш эске-лаа оң-сизиниң кезип, синаопал амыр керек. Чамдык эске-биле амыр, малаң-ке бооп болуп бүгү оң-сизиниң ажаан амыр чүтүлү.

Ол чүтүлө уулг соругтаны дүүрүн шактылаар талдык, хоорайларын болгаш суурларын ажилчы чоңарын мал чемиң белеткелгиче чүтө дика шынарлы хөдөө эвес, харын бола шагар-ошту, ага-калганы болгаш эске-лаа оң-сизиниң кезип, синаопал амыр керек. Чамдык эске-биле амыр, малаң-ке бооп болуп бүгү оң-сизиниң ажаан амыр чүтүлү.

Белик шынарлы витамининг мал чемиң четир сизиниң кылдар белеткелгиче амыр дүш «АВМ» (витаминниң далган кылдар агрегат) марканың машиналарын белик будукчулук ажилдаа керек. Иштинде машиналар Танды, Биң-Хем, Каа-Хем, Улуг-Хем районнарды эвээр хөй ажил-агыйларын бар. «УТКА 25 чылы», «Улуг-Хая», «Күш-ажыл» хостуу, «Ак-Тургу» совхозтар иштинде машиналарын эки ажилдаа, хараган болгаш эске-лаа чадан үшүткөөн 61 тонна ажит витаминниң далган белеткелгиче алган. А Танды районун совхозтары сизен аймаандан 140 тонна ажит витаминни белеткелгиче. Иштинде болзажок, бо техниканы Каа-Хем болгаш Биң-Хем районнарды ажил-агыйлары ажилдаагы турар.

Будук-бүрүнү үрүмкестел даганаарыга «АВМ»-ден аныктаа КПК-1,4 деп техниканы, К-С-6 болгаш КУФ-1,8 сизен комбайнлары ажилдаагы чүтүлү. Саван болгаш чымыргыш хөдөөгү мал чемиңин фермаларга ажилдаагы, ИКП—30 марканың машиналарын ажилдаагы болу. Иштинде тагарылаа үрүмкестел массаны күртүлгич, микробиологияны холдуу апаар. Бо ажилды «Революцияның чамдык» совхоз эки организастаан.

Иштинде барыны талдык районнарды чамдык ажил-агыйларын тараа-нындан база канчалыкын болгашын тараар шоолук үнөйиң турар. Иштинде оларын чыгарып манавай кезип бекеттаа эки, күкүрүздү саван-биле холуп сизиниң организастаар керек. Иштинде турбулук эртең чымыр Биң-Хем, Каа-Хем районнарды чамдык ажил-агыйлар мал чемиң чөдөшпөй турда-ла, саваның шөлдөргө каап турган иштин эвес. Бо чымыр тараа ажаан ажилчының үезинде уулг саваның болуп сарааткан амыр керек.

Мал чемиңин белеткелгиче чымыр сизен үшүткөөн Мөңгү-Тайга, Барыш-Хемчиң, Бай-Тайга, Овур районнара, «Көк-Тей», «Кара-Хая», «Тийдегел» совхозтарда оңа бериле турар. Иштинде уулг районнарды болгаш ажил-агыйларын будук-бүрүнү Току, Каа-Хем, Биң-Хем, Улуг-Хем болгаш Тес-Хем районнарды девискөзлөрүлгич мал чемиң белеткелгиче ажилчы буттарын бүгү кичилерин болгаш бүгү техниканы организастаар уурдуу. Бо ажилды дары организастаары чүтүлү, чүте дээрже сизиниң кезилгелериниң чөдөрү хөй хире артык.

Республикада мал чемиңин белеткелгиче амыр байдалы кезилгелерде, совет болгаш ажил-агый органдарын хөй оперативтик ажилдарын иштинде келген. Хөй чүтүлгүлү амырды, планнар тургузаарында чылааш тодаргай ажил-хөдөөгө кирип, дүжүт ажаан ажилчының үезинде ишкээ, хоорайларын болгаш көдөз чөдөрлөк мал чемиңин белеткелгиче мобилизациялар ууртукчулары сизиниң ажил-агыйларын хөй чүтүлгүлү турарлар. Иштинде уулг саваның болуп сарааткан амыр керек.

Космостуң «Союз-19» кораблының экипажы-биле телевидение харылдаа-зынын баштайгы сеансы. Чурукта: космонавтылар А. Леонов биле В. Кубасов олар «Союз-19» кораблының иштинде телевидение репортажын кылып чорлар.

СЭТА Чурукту телевизор экранындан тырттырган.

СЭТАНЫҢ ДЫҢНАДЫ «СОЮЗ-19» БИЛЕ «АПОЛЛОН» КОРАБЛЬДЕР ТУДУШКАН

1975 чылдың июль 17-де Москваның биле 19 шак 12 минутта турда совет космос кораблы «Союз-19» биле америк «Аполлон» кораблы бот-боттарына чоңушуп четкеш тудушкан. Космонавтының төгүзүнде бир-ле дугаар нады ужудушкун үезинде космосту ийн чурттуң шинчөөчилери: совет космонавтылар — Алексей Леонов биле Валерий Кубасов болгаш америк космонавтылар — Томас Стаффорд, Вэнс Бранд база Дональд Слейтон олар киржиң турулар.

Корабльдериниң тудушкунуң кылыры-биле ийн удаа уг-шиг таарыштырылганын түңкелде «Союз-19» кораблы баш улау санал каан монтаж-эптелге орбитаның үндүргөн. Оң зипканы корабльдериниң туттурунга чедир чери ийн удаа десинериниң-даа мурунда орбитага корабльдиң уг-шин хол-биле башкырып, таарыштырган болгаш оң соонда америк кораблы өлчө чигелеп, чоңушуп ашкан. 10 метр чоңушуп келгенде, «Аполлон» кораблының угланышынын болгаш чоңушуп ашынынын «Союз-19» кораблына ийн тудушкунга демдаан бугаар хол-биле боттадырган. Корабльдериниң бот-боттарына чоңушуп, чөдөрүнүң үезинде совет кораблы тудушкунуң кылырына эптик кылдыр ужуп чорган. Корабльдер бот-боттарыга чедип, тудушкан соонда оларның тудушкан черлерин ийн быжыгалаан.

СЭТАНЫҢ ДЫҢНАДЫ «СОЮЗ-19» БОЛГАШ «АПОЛЛОН» КОРАБЛЬДЕРНИҢ ЭКИПАЖТАРЫНГА КОСМОНАВТЫЛАР АЛЕКСЕЙ ЛЕОНОВКА, ВАЛЕРИЙ КУБАСОВКА, ТОМАС СТАФФОРДКА, ВЭНС БРАНДОГА, ДОНАЛЬД СЛЕЙТОНГА

ЭШ Л. И. БРЕЖНЕВИН БАЙЫРЫ

Төгүлүгү балуушкун — совет космос кораблы «Союз-19» биле америк космос кораблы «Аполлон» эң баштайгы тудушкунуң-биле холбоштур совет улустуң болгаш балууңуң өмүзүңден силерге байыр чедирип турар.

Эртең шөндөзүңнүң нарын программа үезинде талдык-биле сизиниң нады ажилчыларын бүгү делегейниң улустары уулг кичиңгелгичи, магадан көрүп турар. Совет болгаш америк эртемендериниң, конструкторларын болгаш космонавтыларны чоңадыкчы буга-биле нады ажилдаагы кыргыч, боттадырып чоруткан техникти ажилдарынын шынын чөдөрүнүң тутчушкунуң хөдөө кырында бадыткаан. «Союз-19» «Аполлон» — келир үе орбитага тургузар каттышкан станцияларын эге өвөр-хөдөри деп чугулаал болур.

Черин эң баштайгы кылымал зеринчемиң салып үндүргөн болгаш космос делегинге икин эң баштайгы ужудушкун

жумушун эгелээ.

«Союз»: «Углан-шылгезиниң оттарын кымырлар» дээди радиомарканы чоруткан. Оттарын кымырлар дугайында зарым келген.

Ужудушкун башкарар төлөк америк экипажың кезиңгелгичи канчаар ажилдаагы турары телевизор экранында кестүп турган. Корабльдер аразында радиоарылаа үзүк-сөксөк чок турган. Программа бугаар дугушкунуң кылымалың эгелээ «Аполлон» «Союзка» дыңаткан. «Союзка» радио-биле дыңаткан. Корабльдер дика оожум чоңушуп ашкан, сөмүгү метрлер артык. Ол дараанда Т. Стаффорд А. Леоновка ийн кораблының тудушканын дугайың дыңаткан.

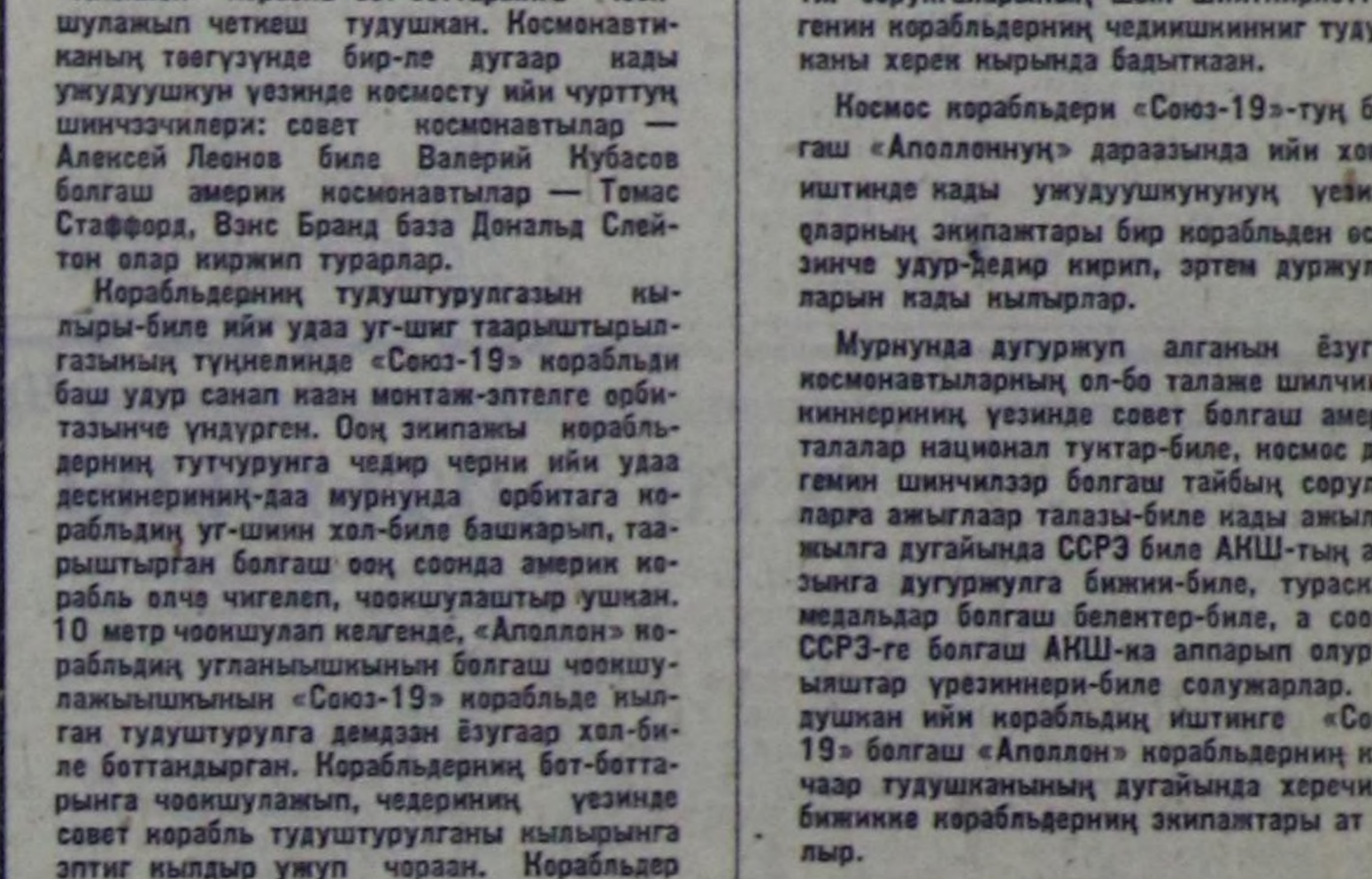
Орбитага төгүлүгү ужура-жымышкы мичаар болган!

Орбитага ужура-жымышкы мичаар болган!

Улуг-Хем районда «УТКА 25 чылы» совхоз хөй ажилды уулг ажил-агый. Бо совхоз органдарын хөй кезин холдан кичирип ай турар. Иштинде болгаш, холдун дүгүн кымыр хуу-саада шынарлы кылдар киргаш, чидир чөккө дүжүт, оң органдары амыр совхозтуң ууртукчуларын көдөз септис салыр чүтүлү болуу дес. Иштинде-лаа кыргыла узамдык туруп берген, өлчө узамдык кошкан.

Ары-Учүлө кыргыла пунктузунуң шаанда ат-сураа дыңалды, алаа дүргөл кыргылаң республика конкурсу үчүн беини эрттирип тургалаң. Совхозка хөйү дүргөл кыргычтарын мастериңиң эвээр эвес турган. Ам инаа байдал калдыгы? Дүвүрүңиң деп чугулаал болур.

Кыргыла пунктузунуң 11 шак чөдөрүңе чөдө берилең. Кыргычтар чаа-ла ажилдаа эгелгич болду. Чамдыктар

Төрөөн чуртка эки шынарлыг, хөй дүктү берээл!

УЗАМДЫККАН КЫРГЫЛА

Улуг-Хем районда «УТКА 25 чылы» совхоз хөй ажилды уулг ажил-агый. Бо совхоз органдарын хөй кезин холдан кичирип ай турар. Иштинде болгаш, холдун дүгүн кымыр хуу-саада шынарлы кылдар киргаш, чидир чөккө дүжүт, оң органдары амыр совхозтуң ууртукчуларын көдөз септис салыр чүтүлү болуу дес. Иштинде-лаа кыргыла узамдык туруп берген, өлчө узамдык кошкан.

Ары-Учүлө кыргыла пунктузунуң шаанда ат-сураа дыңалды, алаа дүргөл кыргылаң республика конкурсу үчүн беини эрттирип тургалаң. Совхозка хөйү дүргөл кыргычтарын мастериңиң эвээр эвес турган. Ам инаа байдал калдыгы? Дүвүрүңиң деп чугулаал болур.

Кыргыла пунктузунуң 11 шак чөдөрүңе чөдө берилең. Кыргычтар чаа-ла ажилдаа эгелгич болду. Чамдыктар

уруттурган. Ам кымың каа-чээр ажилда, норманы өкөө хуу күөсөйүн турары билгенин. Оң уламыңдан кыргыларын матириалдык сонунгарлы белеткелгичи турар.

Электрлик машиналарын бизин чамдык кичилер дүжүлүгө чок. Олар бисте үрей чанып турар. Машина баш дегей-дир деп, кыргычтар хөй чымыр турар. Оң аңгыда бис чанымыңга хөдөөгү чүтө төвөр четкен.

Кыргычтарын чөдөрүлгич организастаан. Олар бот-боттарына чылааш амыр суураа саваныңдан барып кезилең, хөй үе-шакты халас эрттирип турар.

Ажилды организастаан багыт, кымылдам тургуспаан ужурунда, кыргычтар ажилда орай чөккө, ажилдаа эрте чоруп, харын-даа чамдыктары

агаарла, проул кылып турар. Кыргыла эгелгич бээр эй ажил турар. Ажилды эки организастаан болза, хөй ажилдаа болза чүтүлү кампаны совхозка доостур чыгаан турар ийик. Кыргыла чогуур 22,5 муң хөй-лаа амга чедир 13 муң хиреш кылган. Иштинде ажилды организастаан, экипажың болза, артык хөйү кыргычтарыңа эки-лаа чартык ай хире үе негеттөөр апаар.

Союзку күрүңге 75,6 тонна дүк дүжүлгү илгичи. Кыргыла хөдөө хөдөө кырында 32 тонна дүктү дүжүлгү. Иштинде, кыргыла узамдыктың, дүктүң чидирин болдуруп, кыргылаң багыт шынарлы чоруду турарын уламыңдан совхозку күрүңге дүк чыгар турар.

К. АРАКЧАА, «Шыңың» тускай коор.

